

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ

(1824 - 1853)

Каталог изложбе

НОВИ САД, 1999

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

КАТАЛОЗИ ИЗЛОЖБИ

36

АУТОРИ КАТАЛОГА И ИЗЛОЖБЕ

Ксенија Светличих и Гордана Ђилас

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ

У Славонском Броду 16. марта 1824. године родила је Ружица Радичевић, жена малог царинског чиновника, првенца сина Алексија. То дете, које неће проћи кроз живот пун авантура и крупних заокрета, постаће једно од најлепших имена српске књижевности.

Има људи чији животи изгледају као један потез, прост, неузбуркан и неизломљен. На први поглед живот Бранка Радичевића личи на кратку, обичну, често сретану причу. Детињство у очевој кући, ђаковање у две основне школе и у две гимназије, одлазак на студије, две збирке песама, нешто недовршених рукописа и најзад она – по неком тужном правилу безмало редовна пратиља лирике – грудоболна смрт пре тридесете. Бранко је сав свој живот одживео у три-четири места и неколико излета. Ако оставимо детињство, онда Бранка ваља потражити у Карловцима где учи гимназију, у Темишвару где је завршава, и најзад, али и најбоље, у Бечу, где не учи ону школу у коју је уписан. Не знам има ли места у нашој земљи које је тако везано за неког нашег човека, као Карловци за Бранка. Отац га је сместио у једну немачку кућу иза патријаршијског двора – Ауерову кућу, и дечак је пошао у школу. Бранко је још у основној школи одлично владао немачким, сад ће, ваљда, најзад да учи нешто српски. Али ни говора о томе. У тој малој приземној згради (нова гимназија подигнута је знатно касније) биле су смештене учионице "само по имену српске гимназије", како је о тој школи посведочио Вук. Предавало се у нижим разредима на немачком, а у вишим на латинском језику. Не само да српски језик није постојао као засебан предмет, него се на њему није ни предавало. Тек десет година после Бранковог одласка из карловачке гимназије, у њу је уведен српски језик.

У време Бранковог школовања, Вук је већ увелико био "заметнуо кавгу". На свим странама српског културног живота водила се борба око народног језика. Сви професори карловачке гимназије били су у оно време против Вука, једни из уверења, други из страха. Сви су још врло добро памтили како један заслужни професор умало није изгубио службу зато што је једном пришао Вуку да га пољуби у

руку. У гимназији у којој се није предавао ни "славјаносербски" језик, није се могао ни замислити народни језик и Вуков правопис. Па ипак се Алексије Радичевић, ученик IV граматикалног разреда, није бојао казни и забрана. Он се једини од свих ђака усудио да једну латинску лекцију преведе на српски језик и да је напише Вуковим правописом с прогоњеним и "нечастивим" словом јот. (...)

Појавио се необично. Танким, фино резаним словима Јерменске штампарије одштампана је књига његових песама, појавио се "један готов, савршен песник" (како су забележили савременици), а да претходно нигде ниједан његов стих није штампан. Без журбе, плаховитог залетања младости, за време четири године студирања права у Бечу, мирно је сазревао првенац наше нове лирике док су свуда око њега, у оних неколико наших књижевних часописа, ницале читаве поворке песничких имена. Дошла је и 1847. година. Вуков превод *Новоџ Завјетѝа* најзад је угледао света, народни језик је продро у саму средишњу кулу црквене и језичке реакције. Даничићев *Раѝ за срѝски језик и ѝравоѝис* млео је и претварао у прах све испразне илузије светићеваца. Даничићева строга, намрштена поткована аргументација повела је у последњи јуриш тешку артиљерију Вукове науке. Стравично и изненада јурнуо је брзи дубоки, пун вирова, планински ток *Горскоџ вијенца*. Било је дошло време да и Бранко крене у бој лаку коњицу својих стихова.(...)

И заиста, нико данас у нашој књижевности не пише и неће више писати онакве стихове какве је писао Бранко. Ако ми данас примамо Бранка Радичевића као великог песника, а не само као књижевноисторијску величину, онда мерило по коме то чинимо није оно исто које се примењује на савремене песнике. Јер је Бранко био сјајно обдарен песник свога времена, био је свој и нов, рекао своју реч у књижевности онда када ју је требало и када се она могла рећи, рекао је први док је пред њим лежала још неисписана књига наше поезије. Српски књижевни језик тек је тражио себе у то време. Његова песничка средства су морала бити мала, та тек их је он и стварао. То су, наравно, још увек књижевноисторијске категорије и оне не чине живога песника. Али баш у томе и јесте ствар!

(Борислав Михајловић, 1952)

У историјскоме развоју српскога песништва можда нема пресуднијега тренутка од појаве у књижевности Бранка Радичевића. Револуција, којој је он дао поетски израз, захвата неколике области, а неиздвојиви је саставни део српскога културно-историјскога успона у последњих стотину година. Јер, прво, његово песништво значи

коначан прекид са сапетом, свечано стилизованом и апстрактном класицистичком дикцијом и мртвом ученошћу дотадашње српске поезије. Место пипавог зававања традиционалним, школом негованим поетским мотивима и нашем језику туђим метричким обрасцима, Бранко Радичевић је и у обичним појавама свакодневног живота кадар био сагледати оно битно што трепери у њима и осветљује их у оквиру потресних стварних доживљаја, - унео дакле у песништво лирски реализам дотле туђ нашој званичној књижевности, а притом стално остајао у мудрој складу са духом нашега језика, и у радосном потчињавању вуковским открићима. Можда је стога још већи културно-историјски значај Бранка Радичевића по оном одлучујућем доприносу његову којим је пожурio и омогућио ту дефинитивну победу народнога језика у књижевности.

(Младен Лесковац, 1947)

Не зна се која би последња реч Бранкова била да је дуже живео.

Реч његова, која после једног скорашњег читања одјекује у мени, јесте његова реч изазовна, отворена, духовита, подругљива. Сатиричар и еротичар, у томе је Бранко сродник модерне свести савременог песничког задатка. Оба та наслова, или назива, спадају у оних неколико одлика народног и популарног песника чији се лик и данас тражи.

(Миодраг Павловић, 1974)

Бранко Радичевић није био само песник тренутка и тренутног преливања боја "дугиног шара". Ако је, у тематском погледу, истинита Његошева реч да је Бранко "приличан прољећњему лептиру", то не значи да је његов песнички лет био увек лептирски кривудавац и кратког дмета. Радичевић је био наш први модерни лиричар и по томе што је код њега осећање – а не догађај као у епској поезији – оно из чега се песма развија и помоћу чега се продужава.

(Никола Кољевић, 1987)

Бранко је 1850. године дошао у Беч, не зна се тачно кад. Идуће године добио је стипендију од кнеза Михајла, са којим је од то доба дошао у ближи додир. Сви гласови о њему из те две године описују га још као млада, лепа, весела, али сви помињу болест. Он је тад још радио и имао је таман времена да спреми и изда другу књигу песама. Књига је посвећена кнезу Михајлу, по свој прилици из захвалности за стипендију, а можда је кнез помогао баш и само издавање. У њој су епоси *Гојко* и *Хајдуков гроб*. Обе песмама је поетични потицај

дао Бајрон, што се зна из писама Бранкових, а и из основних и појединих споредних мотива те две песме. Па ипак осећање и идеологија изражени у овим песмама народни су. У њима наставља песник приказивати свој националистички занос, који га је обузео у Бечу, у близини Вука, а после Даничића и остале омладине. 1849. године у тешким приликама његова живота чинило се да ће Бранко потпуно запливати водама Бајрона и то старијег, оног правог Бајрона. Али је национално осећање било одвећ јако да је могао сасвим подлећи потпуној, новој преради епоса *Милеја*, у коме су трагови Бајронизма били много живљи: он га прерађује у *Гојка*, епос из народне борбе Балканских Срба. Поред његовог национализма, могли су на ту прераду утицати и пријатељство и помоћ младога родољубивога кнеза.

У спремању, штампању и растурању друге књиге могла је проћи и година 1851. Очекивати је било да ће Бранко прићи сад раду и довршењу и других својих песама. Али тада се сасвим озбиљно појавила болест, која га је годину и по дана ломила и најзад оборила.(...)

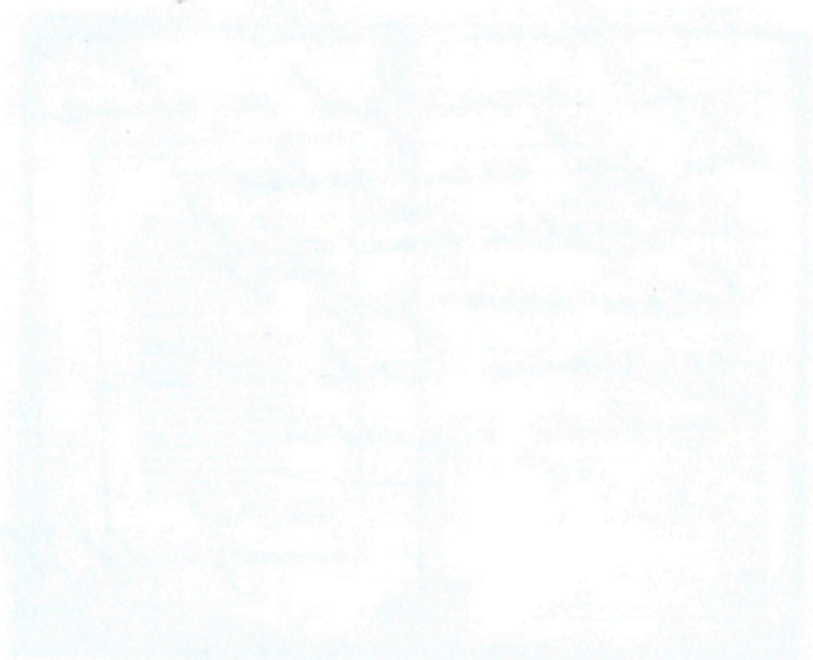
Верне слике Бранкове немамо. Ону слику која се обично доноси уз песме Бранкове радио је много доцније Стева Тодоровић, по нацрту Вукове ћерке Мине. И најбољи опис Бранкове личности оставила нам је Мина, према којој је, као што по свему изгледа, Бранко имао нарочитих симпатија. Тај приказ је истинит, веран, жив:

'Бјеше нешто више од осредња узраста, тијела размјерна, витка, па опет зато поснажна. На жилавом, и лети и зими разголитаном врату сјеђаше глава дивна кроја, широка пјесничка чела, густе, отворено мрке косе. Чешљаше је унатраг, а бијаше дуга те му падаше чак до рамена. Каткад би у разговору затресао ту бујну косу као лав своју гриву.'

(Тихомир Остојић, 1917)

Библиотека Мајнице српске приредила је изложбу поводом стоседамдесетогодишњице рођења Бранка Радичевића. Отворена је од 1. до 31. марта 1999. године у вијринама испред Свечане сале Мајнице српске, а коришћена је грађа из збирки Библиотеке и Рукописног одељења Мајнице српске (РОМС).

КАТАЛОГ

De en gyno ge en feras
De u gawe sans
De en yuze oppijans
De en go cay dus
Lusah san a jagan rana
Taan za ylas usga
Bere gote hoo ofoty
Banto in se gote.

Ma mast a leh -

Gyaze gote oye kem
A ja uke came

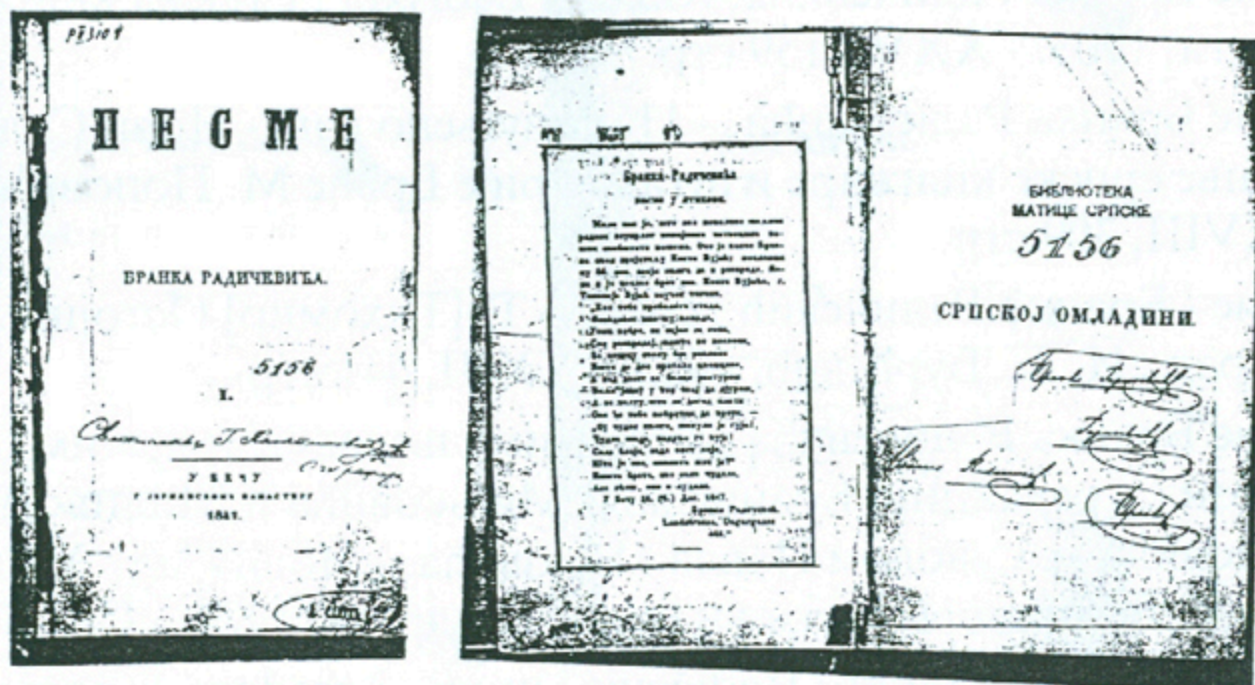
dua roytum moze rane
dua roytum crabas
pydu roymen got se ebere
dua leh seen gabas
leh segepa ^{seba} oyna ofoty
Hako nu se gote
Jao namo mako in bove
Ma Hako in nota

9
5 1850

J. P. Ophoaks
Lagunak

ДЕЛА

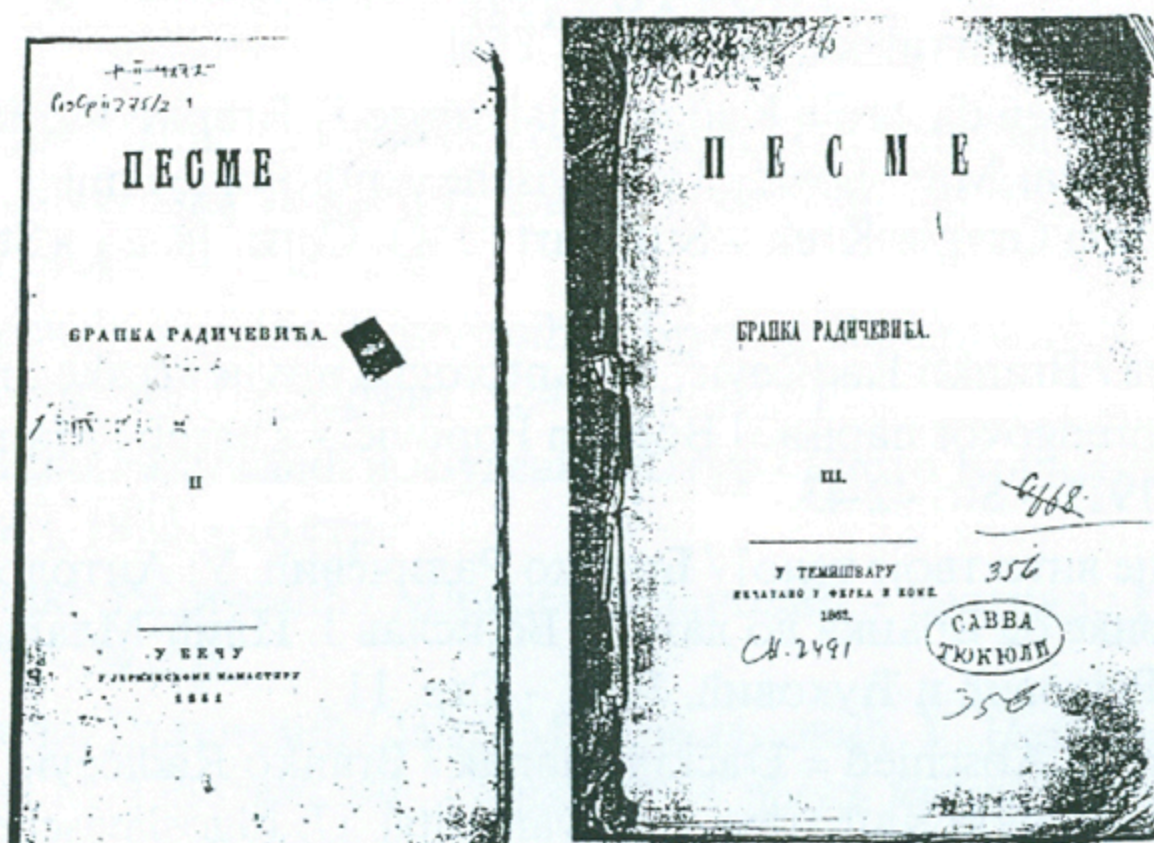
1. Песме Бранка Радичевића. 1. - У Бечу : у Јерменскомe намастиру, 1847. - 162, [10] стр.
Између стр. 2. и 3. на увезаном листу потписи: Бранко Радичевић.
2. Песме Бранка Радичевића. 2. - У Бечу : у Јерменскомe намастиру, 1851. - 95 стр.
3. Песме Бранка Радичевића. 3. - У Темишвару : печатано у Ферка и комп., 1862. - IV, 183, [10] стр.
4. Песме Бранка Радичевића. - 4. изд. - Панчево : Браћа Јовановић, 1873. - 348 стр.

5. Песме Бранка Радичевића / са предговором Јована Бошковића. - Најновије и попуњено 6. изд. - Панчево : Накладом књижаре Браће Јовановића, 1879. - XXII, 352 стр.
6. Песме Бранка Радичевића / са предговором Јована Бошковића. - Најновије и попуњено 7. изд. - Панчево : Накладом књижаре браће Јовановића, 1880. - XXII, 352 стр.
7. Одабране песме Бранка Радичевића / одабрао Стеван В. Поповић. - [Нови Сад] : Издаје Српска књижара Браће М. Поповића у Новоме Саду, 1881. - 91, [5] стр.

8. Песме Бранка Радичевића / са силуетама Бранка Радуловића. - У Новоме Саду : издање књижаре Луке Јоцића и друга, 1882. - XIV, 51 стр.
9. *Lyrische Dichtungen / von Branko Radicsevics ; aus dem Serbischen übersetzt von Georg von Schulpe.* - Dresden ; und Leipzig : E. Pierson's Verlag, 1888. - XV, 54, [2] str.
Na str. 47 potpis: Змај Јова.
10. Песме Бранка Радичевића. - Најновије и допуњено изд. - У Новом Саду : Браће М. Поповића, 1889. - 296 стр.
11. *Najomiljenije pesme Branka Radičevića.* - U Novome Sadu : Braća M. Popović, [s. a.]. - 56 str.
12. Бранково вече : споменица о прослави педесете године "Ђачкога растанка" : јануара 1844 - јануара 1894 . - [Београд] : издање Књижевне задужбине И. М. Коларца, 1894. - [4], 64 стр, [1] лист са портретом
13. Песме Бранка Радичевића. Књ. 1. - Београд : Српска књижевна задруга, 1903. - XXVI, 159 стр.
14. Песме Бранка Радичевића. - 11. допуњено изд. - Нови Сад : Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића, 1905. - XXVIII, 309 стр.
15. Песме / Бранко Радичевић ; средио Т. [Тихомир] Остојић . - Београд : И. Ђ. Ђурђевић, 1923. - XXIII, 441 стр.
16. Песме Бранка Радичевића са писмима његовим и једним списом у прози / у редакцији Бранислава Миљковића и Миливоја Павловића ; са уводом Павла Поповића. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, 1924. - CL, 502 стр.
17. *Antologija / B. [Branko] Radičević ; uredio i predgovor napisao V. [Vladimir] Čorović.* - Zagreb : Narodna knjižnica, 1926. - 125 str.
18. Одабране песме / Бранко Радичевић ; [предговор Васа Стајић]. - Нови Сад : Матица Српска, 1946. - 78 стр.
19. Песме / Бранко Радичевић ; [предговор и редакција Младена Лесковца]. - Београд : Просвета, 1947. - XXVI, 226 стр.
20. *Našoj deci / Branko Radičević ; [omot i ilustracije Alber Kinert].* - Zagreb : Novo pokolenje, 1950. - 25 str.
21. Лирске песме / Бранко Радичевић ; избор, редакција и предговор Борислав Михајловић. - Београд : Ново поколење, 1952. - 134 стр.
22. Песме / Бранко Радичевић ; [приредио за штампу Вељко Купрешанин]. - Београд : Народна књига, 1952. - 83 стр.

23. Бачки растанак / Бранко Радичевић. - Београд : Просвета, 1953. - 46 стр.
Штампано поводом стогодишњице смрти Бранка Радичевића: 1853-1953.
24. Туга и опомена / Бранко Радичевић. - Београд : Просвета, 1953. - 43 стр.
Штампано поводом стогодишњице смрти Бранка Радичевића: 1853-1953.
25. Izbor / Branko Radičević ; priredio Dragiša Živković. - Sarajevo : Svjetlost, 1963. - 113 str.
26. Песме / Бранко Радичевић ; [предговор Борислав Михајловић]. - Београд : Просвета, 1963. - 121 стр.

27. Руковет / Бранко Радичевић ; [предговор, избор и објашњења Милан Дединач]. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, 1963. - 247 стр.
28. На студенцу / Бранко Радичевић ; [приредио Милорад Феликс]. - Букурешт : Критерион, 1972. - 87 стр.
29. Песме / Бранко Радичевић ; [изабрао и приредио Бошко Петровић]. - Нови Сад : Матица српска, 1973. - 334 стр.
30. Poezija / Branko Radičević ; [predgovor Isidora Sekulić ; izbor Marko Vešović]. - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1975. - 133 str.

31. Песме / Бранко Радичевић : предговор Иво Андрић. - Београд : Слово љубве, 1979. - [4], 242 стр.
32. Песме Бранка Радичевића / са силуетама Бранка Радуловића. - [2. изд.]. - Нови Сад : Музеј града Новог Сада, 1991. - 56 стр.
33. Изабрана дела / Бранко Радичевић ; приредио Драгиша Живковић. - Београд : "Драганић", 1995. - 303 стр.

АНТОЛОГИЈЕ

34. Hajduk / Branko Radičević. U: Antologija pjesništva hrvatskoga i srbskoga narodnoga i umjetnoga / sastavio August Šenoa. - U Zagrebu : Matica hrvatska, 1876. - Str. 258.
35. Als ich zu sterben dachte = Kad mladijah umreti / Branko Radičević ; [prevod Svetozar Manojlović]. U: Slavische Anthologie / mit Einleitung von Gregor Krek. - Stuttgart : J. G. Cotta, [s. a.]. - Str. 195-196.
36. Jadna draga / Branko Radičević. U: Antologija novije srpske lirike / sastavio [i predgovor napisao] Bogdan Popović. - Zagreb : Matica Hrvatska, 1911. - Str. 42-43.
37. [Никад није вито твоје тело] / Бранко Радичевић. У: Антологија српске лирике од Бранка до данас / Војислав Ј. Илић-Млађи. - Београд : Рајковић и Ћуковић, 1920. - Стр. 11.
38. Das Studenten Abschied = Ђачки rastanak / Branko Radičević ; [herausgegeben von Katharina A. Jovanovits]. U: Jugoslavische Anthologie / Herausgegeben von Katharina A. Jovanovits. - Zürich : Rascher & Cie, 1932. - Str. 41-42.
39. Ој Мораво --- / Бранко Радичевић. У: Нова антологија српске лирике. Књ. 1 / у избору и редакцији Светислава Стефановића. - Београд : Српска књижевна задруга, 1943. - Стр. 37.
40. Болесников уздисај / Бранко Радичевић. У: Антологија српске поезије / Зоран Мишић. - Нови Сад : Матица српска, 1956. - Стр. 47.
41. A "Bánat" és emlékezés"-ből = Tuga i opomena / Branko Radičević. U: Jugoszláv költők antológiája / válogatta és az előszót írta Vujicsics D. Sztoján. - Budapest : "Móra Ferenc", 1963. - Str. 244-246.

42. Прощание с друзьами = Ђачки растанак / Бранко Радичевић ; [перевод М. Зенкевича]. У: Поэты Югославии : переводы с сербохорватского, словенского и македонского. - Москва : Художественная литература, 1963. - Стр. 58-62.
43. Туга и опомена : (47-55) / Бранко Радичевић. У: Антологија српског песништва / [саставио] Миодраг Павловић. - Београд : Српска књижевна задруга, 1964. - Стр. 297-299.
44. Убица у незнању / Бранко Радичевић. У: Последњи гост / изабрао и приредио Стојан Трећаков. - Нови Сад : Матица српска, 1994. - Стр. 190-192.

ЛИТЕРАТУРА

45. Studije o Branku Radičeviću / napisao Tihomir Ostojić. - [Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1917. - 155 str. Р. о.: Rad / JAZU ; 218.
46. Лирско у Бранка Радичевића / Бранко Лазаревић. У: Нова Европа. - 4 (1. фебруар 1924), стр. 105-111.
47. Бранко Радичевић и Људевит Штур / Ристо Ковијанић. - Сента : [б. и.], 1935. - 16 стр.
48. Бранко Радичевић / Милан Богдановић. - Београд : Просвета, 1949. - 34 стр.
49. Бранко Радичевић / Јаша М. Продановић. У: Наши и страни / Јаша М. Продановић. - Београд : Српска књижевна задруга, 1949. - Стр. 118-125.
50. Бранко Радичевић / Борислав Михајловић. У: Огледи / Борислав Михајловић. - Београд : Ново поколење, 1951. - Стр. 63-100.
51. Бранко Радичевић / Миодраг Поповић. - Београд : Народна књига, 1953. - 92 стр.
52. Књига о Бранку / [уредник Ђуро Гавела]. - Београд : Ново поколење, 1953. - 231 стр.
53. Зборник Матице српске за књижевност и језик . - Књ. 1, св. 1, 1953.
54. Белешке и белешчице о Бранку Радичевићу / Теодора Петровић. У: Зборник Матице српске за књижевност и језик. - [3], 3 (1955), стр. 186-187.

55. Између орла и вука / Милан Кашанин. У: Пронађене ствари / Милан Кашанин. - Београд : Просвета, 1961. - Стр. 45-67.
56. Песнички језик Бранка Радичевића / Војислав И. Илић. - Нови Сад : Матица српска, 1964. - 258 стр., [14] стр. с таблама факс.
57. Бранко Радичевић и народна књижевност / Марија Клеут. У: Зборник за славистику / Матица српска. - 5 (1973), стр. 31-76.
58. Библиографија Бранка Радичевића / Иванка Веселинов, Теодора Петровић. - Нови Сад : Матица српска, 1974. - 226 стр.
59. Ерос и сатира Бранка Радичевића / Миодраг Павловић. У: Поезија и култура / Миодраг Павловић. - Београд : Нолит, 1974. - Стр. 29-36.
60. Lisje za Branka : u paradoksu kulture / Milan Komnenić. У: Polja. - 20, 181 (mart 1974), str. 10 : faks.
61. Fragmenti o poetici Branka Radičevića / Marija Kleut. У: Polja. - 20, 181 (mart 1974), str. 11-12 : faks.
62. Бранко Радичевић / Славко Леовац. У: Портрети српских писаца XIX века / Славко Леовац. - Београд : Српска књижевна задруга, 1978. - Стр. 135-145.
63. Kad mlidijah umreti Branka Radičevića / Petar Milosavljević. У: Reč i korelativ / Petar Milosavljević. - Beograd : Nolit, 1983. - Str. 146-173.
64. Бранко Радичевић и његов "Пут" / Предраг Протић. У: Сумње и надања / Предраг Протић. - Београд : Просвета, 1986. - Стр. 55-66.
65. Brankov rastanak / Nikola Koljević. У: Klasici srpskog pesništva / Nikola Koljević. - Beograd : Prosveta, 1987. - Str. 81-88.
66. Лирска поезија у доба Бранка Радичевића / Драгиша Живковић. У: Токови српске књижевности / Драгиша Живковић. - Нови Сад : Матица српска, 1991. - Стр. 39-68.
67. Бранко / Ненад Грујичић. - [1. изд.]. - Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1991. - 118 стр.
68. Бранко Радичевић / Слободан Ристановић. У: 1847. / Слободан Ристановић. - 1. изд. - Београд : Vukan's, 1997. - Стр. 249-253.
69. Вук и Бранко - век и по након 1847. године / Васо Милинчевић. У: Летопис Матице српске. - 173, 460, 5 (нов. 1997), стр. 731-745.
70. Сећање на Бранка / Мина Карацић. У: Сремски Карловци / сачинио Љубисав Андрић. - Нови Сад : Невкош : Прометеј, 1997. - Стр. 127-130.

НОТЕ

71. Девојка на студенцу / компоновао за певање В. Хорејшек. - у Новом Саду : Српска књижара Браће М. Поповића, 1888. - 4 стр.
72. Коло / за гласовир просто по мелодији написао Јован Пачу. - У Новом Саду : Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића, [б. г.]. - 4 стр.
73. Њени јади ; Путник на уранку / музика Петар Коњовић. - Београд : Радио хор-Београд, [б. г.]. - 2 партитуре (27 стр.)
74. Путник на уранку / И. [Исидор] Бајић. - [Б. м. : б. и., б. г.]. - 1 деоница ([2] стр.)

ФАКСИМИЛИ, ФОТОГРАФИЈЕ И РУКОПИСИ

74. Теодор Радичевић, Бранков отац (РОМС, CLXV)
75. Кућа у Славонском Броду, у којој се родио Бранко Радичевић
76. *Бранко и вила*, рад Новака Радонића
77. Спомен-плоча на кући у којој се Бранко родио (РОМС, XLVI-20)
78. *На сусрећ и дочек Бранка Радичевића земних остатака*, са белешком Петра Деспотовића, председника бечког одбора за пренос Бранкових костију (РОМС 10.417)
79. *Певам дању ... У : Факсимиле од рукописа знаменијих Срба*, Ђорђе Рајковић, Беч, 1871
80. Рукопис Бранкове песме *Туѓа и ојомена*, 1844 (РОМС, 1.381)
81. Рукопис Бранкове песме *Хајдуков гроб*, 1849 (РОМС, 1.337)
82. Оглас поводом преноса земних остатака Бранкових на Стражилово, 1883

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ
1824 - 1853

Издавач

Библиотека Матице српске
Нови Сад
Матице српске 1

Уредник

Миро Вуксановић

АУТОРИ КАТАЛОГА

Ксенија Светличић и Гордана Ђилас

ПРИПРЕМА

Тихомир Светличић

ТИРАЖ

110 примерака